

Kaynaştırma Öğrencileri Yaz Tatilinde Ne Yapar? Annelerle Çocuklarının Sosyalleşme Durumuna İlişkin Yapılan Bir Araştırma

What Do Inclusion Students Do During Summer Holiday? A Research Conducted with Mothers on the Socialization Status of Their Children

Şahin Cincioğlu¹, Özgür Kurt²

¹Sorumlu Yazar, Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, sahincincioglu@gmail.com, (<https://orcid.org/0009-0005-7566-3348>)

²Dr. Öğrt. Üyesi, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, ozgurustunerkurt@gmail.com, (<https://orcid.org/0000-0001-9055-0601>)

Geliş Tarihi: 13.11.2023

Kabul Tarihi: 23.07.2024

ÖZ

Bu çalışma, çocuğu kaynaştırma öğrencisi olan annelerin çocuklarının yaz tatilindeki sosyalleşme durumlarının incelenmesi amacı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Edirne ilinde yaşayan, okula devam eden kaynaştırma öğrencisine sahip 14 aile araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak, araştırmacı tarafından geliştirilen ve uzman görüşü doğrultusunda şekillendirilen yarı yapılandırılmış görüşme yöntemine uygun hazırlanmıştır. Araştırma sürecinde verilerin analizinde nitel araştırma yöntemlerinde kullanılan içerik analiz yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre çocuğunun arkadaşı olan ebeveynler çocuklarının sosyalleşmesi için önemli çaba harcadığını belirtmişlerdir. Kaynaştırma öğrencilerinin yaz tatili sürecinde arkadaşları ile 3-4 saat vakit geçirdiği ve arkadaşları ile beraber en çok top ile oynadıkları ortaya çıkmıştır. Anneler, çocuklarının tatil sürecinde telefon, tablet, bilgisayar ve tv ile ilgilenme süresinin arttığı şeklinde görüş belirtmişlerdir. Araştırmadan elde edilen bulgular neticesinde, kaynaştırma öğrencilerinin tatilde sosyalleşmeleri için ailelerin bilgilendirilmesi ve devlet kurumlarının gerekli altyapıyı sağlayıcı olanaklar sunmasının önemli olacağı önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kaynaştırma öğrencileri, anneler, yaz tatili, sosyalleşme, durum çalışması.

ABSTRACT

This study was carried out with the aim of examining the socialization status of the children of mothers whose children are inclusion students during summer vacation. The case study design, one of the qualitative research designs, was used in the research. 14 families with inclusion students living in Edirne and attending school constituted the study group of the research. As a data collection tool prepared in accordance with the semi-structured interview method developed by the researcher and shaped in line with expert opinion. During the research process, the content analysis method used in qualitative research methods was used to analyze the data. According to the results of the research, parents who are their children's friends stated that they make a significant effort to socialize their children. It was revealed that inclusion students spent 3-4 hours with their friends during the summer vacation and mostly played with the ball with their friends. Mothers stated that their children's time spent on phones, tablets, computers and TV increased during the holiday. As a result of the findings obtained from the research, it was suggested that it would be important for families to be informed and state institutions to provide the necessary infrastructure for inclusion students to socialize during the holiday.

Keywords: Inclusion students, mothers, summer holiday, socialization, case study.

GİRİŞ

Çocuğun sosyalleşmesi, yaşamın ilk yıllarından itibaren başlayan ve hayat boyu süren karmaşık bir süreçtir. Bu süreç, bireyin toplum içinde nasıl davranması gerektiğini, kabul edilen normları ve değerleri öğrenmesini içerir. İlk olarak, aile, çocuğun sosyal öğreniminde temel bir rol oynar. Aile, çocuğa temel insan değerlerini ve davranış kurallarını öğretir (Özpolat, 2010). Ailede en çok çocuğu ile vakit geçiren birey annedir. Annelerin çocukları ile olan etkileşimleri; özellikle özel gereksinimli çocukların sağlıklı, sevgi dolu bir iletişim kurması ve gelişim alanlarının desteklenmesi için önemlidir. Bundan dolayı özel gereksinimli çocuğun gelişiminde önemli rol oynayan ve uzun süreli olarak devam eden anne-çocuk etkileşimi çocuğun kişilik özelliklerinden, sosyal davranışlarına, okuldaki akademik hayatına ve empati kurma becerilerine kadar pek çok alanda çocuğun hayatında etkili olmaktadır (Kağıtçıbaşı, 1999; Yıldırım & Tepeli, 2022).

Okul, eğitim kurumları ve akran grupları ise çocuğun sosyalleşmesinde önemli bir rol oynar. Bu çevreler, çocuğun akademik bilgilerin yanı sıra iş birliği, paylaşma, empati ve sorumluluk gibi sosyal beceriler kazanmasına yardımcı olur. Özel gereksinimli öğrencilerin sosyalleşmelerinin sağlanması birçok gelişim noktasında ciddi faydalar sağlaması bakımından son derece önem taşımaktadır. Sosyalleşme, özel gereksinimli öğrencilerin iletişim becerilerini, empati yeteneklerini ve arkadaşlık kurma yeteneklerini geliştirmelerine yardımcı olacağı için bu becerileri edinmeleri yaşamları boyunca önemli olacaktır (Sigal & Kondrateva, 2021). Sosyal etkileşimler, özel gereksinimli öğrencilerin özgüvenlerini artırabilir. Diğer insanlarla etkileşimde bulunma ve olumlu geri bildirimler alma, özsaygıyı güçlendirebilir (Stanton-Chapman & Schmidt, 2017). Toplum ile kurulan sosyal ilişkiler, özel gereksinimli öğrencilere duygusal destek sağlayabilir. Arkadaşlar arasında paylaşılan deneyimler ve duygusal bağlar, zor zamanlarda destekleyici bir ağ oluşturabilir. Sosyal etkileşimler, özel gereksinimli öğrencilere toplumun kabul ettiği davranış kurallarını ve normlarını öğrenme fırsatı sunar. Bu sayede sosyalleşme ortamları ve arkadaşlık ilişkileri özel gereksinimli öğrencilerin toplum içinde daha iyi uyum sağlamalarına yardımcı olabilir. Özel gereksinimli öğrencilerin yaşamış olduğu sosyal etkileşimler, iş birliği yapma ve takım çalışması becerilerini geliştirmelerine destek olabilir. Bu beceriler, gelecekteki eğitim ve iş yaşamlarında çok önemlidir. Özel gereksinimli öğrencilerin sosyalleşmeleri, öğrencilere duygu ve düşüncelerini ifade etme fırsatı sunar. Bundan dolayı bu beceriler öğrencilerin özgürce düşünme ve kendini ifade etme yeteneklerini geliştirmelerine yardımcı olabilir. Özel gereksinimli öğrencilerin sosyalleşmeleri, sadece kişisel gelişimleri için değil, aynı zamanda toplumlarına ve çevrelerine daha aktif ve katılımcı bireyler olmaları için de önemlidir. Böylece, bu öğrencilerin sosyal etkileşimlerini teşvik etmek ve desteklemek, genel yaşam kalitelerini iyileştirebilir ve özel gereksinimli öğrencilerin yaşadıkları sosyal bağlantılar hayatın anlamını ve tatminini artırabilir. Ayrıca, daha bağımsız ve mutlu bireyler olarak yetişmelerine yardımcı olabilir (Collins vd., 1997; Williams vd., 2009). Özel gereksinimli öğrencilerin sosyalleşmeleri, onların yaşam kalitesini artıran ve toplumsal bütünleşmelerini destekleyen önemli bir süreçtir. Özellikle özel gereksinimli bireyler için, sosyal etkileşimlerin önemi daha da büyüktür çünkü bu süreç, onların özsaygılarını güçlendirmelerine, kendilerini ifade etmelerine ve toplumlarına katkı sağlamalarına olanak tanır. Sosyalleşme, farklı yeteneklere ve ihtiyaçlara sahip bireyleri bir araya getirerek toplumsal çeşitliliği destekler ve ayrımcılığın azalmasına katkı sağlar. Bu nedenle, özel gereksinimli öğrencilerin sosyal etkileşimlerinin teşvik edilmesi, onların birey olarak gelişmelerini ve topluma uyum sağlamalarını desteklemek için son derece önemlidir (İlkin, Tanır & Özdemir, 2018).

Yapılan araştırmalar, özel gereksinimli çocukların sosyalleşme yeteneklerini geliştirememeleri veya sosyal becerileri yeterince gösterememesinden kaynaklanan problemlerin ortaya çıktığını göstermektedir (Boulton vd., 2014; Ömeroğlu vd., 2015; Adıgüzel vd., 2017; Susam & Bayrakçı, 2021; Kaya & Özyürek, 2022). Bu problemleri yaşayan çocuklarda sosyalleşme becerilerinin yetersizliği, içe kapanıklık durumunu ortaya

çıkarmaktadır. Bu durum çocuğun diğer gelişim alanlarında olduğu gibi akademik gelişimini ve okul sürecini önemli ölçüde etkilemektedir (Sucuoğlu & Kargın, 2006).

Özel gereksinimli çocukların sadece okul ortamında değil, okul ortamının dışında da sosyalleşmesi ve topluma uyum sağlaması eğitim sisteminin temel amacı olmalıdır ve sadece akademik başarıları teşvik etmek değil, aynı zamanda bireylerin topluma aktif bir şekilde katılmalarını sağlamak en önemli amaçlarından birini oluşturmaktadır. Özel gereksinimli bireylerin sosyal becerilerinin iyi olaması onların onların çevreleri ile olan ilişkileri, çatışmalardan uzak durması ve sosyalleşmeleri açısından oldukça önemlidir (Ledford vd., 2016; Sakarkaya vd., 2019). Böylece içerisinde bulunduğu toplum ile kurduğu diyalog ve yakınlarında bulunan insanlar ile ilişkileri sağlıklı iletişim kurma açısından özel gereksinimli bireyler için hayati bir durumu ortaya çıkarmaktadır. Özel gereksinimli bireylerin toplumun değer yargılarını bilmesi ve toplumun da özel gereksinimli bireylerin bireysel özelliklerini tanınması, sosyalleşme için ciddi bir adım olma özelliği taşımaktadır. Toplumda bilincin gelişmesi ve karşılıklı dayanışmanın sağlanması, toplumda özel gereksinimli bireye biçilen rolün olumlu olmasına neden olur ve özel gereksinimli bireyin sosyal gelişimine sağlıklı bir katkı sağlar (Şentürk, 2017). Başka bir ifade ile; bireyin insanlarla iletişiminde onalar karşı geliştirdiği duygu, davranış ve tutumlarında toplumsal norm ve değer yargılarını uygun davranış değiştirmesinde sosyalleşme önemlidir (İlhan, 2008; Dean & Chang, 2021). Bu bağlamda, özel gereksinimli öğrencilerin sosyalleşmesi, yaşam boyu süren önemli bir süreçtir ve bu sürecin, onların birey olarak gelişimlerine ve topluma uyum sağlamalarına olanak tanıdığı kabul edilmelidir. Ayrıca, medya da çocuğun sosyalleşmesinde etkilidir. Televizyon, internet ve diğer medya araçları, çocuklara farklı kültürleri, değerleri ve düşünce tarzlarını tanımalarına yardımcı olur. Tüm bu faktörler, çocuğun toplumun bir üyesi olarak uyum sağlamasına ve toplumsal kimliğini geliştirmesine katkıda bulunur. Çocuğun sosyalleşme süreci hem aile içi hem de dışsal etkileşimlerle şekillenir ve bireyin kişilik gelişimi üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Bu nedenle, çocukların sağlıklı bir sosyalleşme süreci geçirmesi, toplumun geleceği açısından son derece önemlidir (Vatandaş, 2020). Çocukların arkadaşları ile vakit geçirmesi ve düzenlenen serbest zaman etkinliklerine katılması; çocuklara arkadaşları ile ortak ilgi alanlarını keşfetme, arkadaşlıklar geliştirme ve etkileşimde bulunmayı öğrenme fırsatlarını sunar. Çocuklar arkadaşlık kurmaları sayesinde kendi özerkliklerini elde eder ve öz güvenlerini geliştirebilirler. Arkadaşları ile vakit geçirmek aynı zamanda çocukların bilişsel gelişimlerini de destekleyerek okulda öğrenme kapasitelerini arttırmaya imkân sağlamalarına yardımcı olur (Bottcher, 2010). Ayrıca, Le Greca & Mesibov (1979)'e göre erken dönemde çocukların sosyal gelişimlerini destekleyici uygulamalara yer verilmesini vurgulamaktadır (Akt. Yarımka, 2018).

Tatil dönemleri, özel gereksinimli öğrencilerin günlük rutinlerinin dışına çıkarak farklı deneyimler yaşamalarına olanak tanır. Bu deneyimler, yeni ilgi alanları keşfetmelerine ve kendilerini geliştirmelerine yardımcı olabilir. Tatil dönemleri, özel gereksinimli öğrencilerin stresten uzaklaşmalarına ve eğlenmelerine imkan verir. Tatil aktiviteleri ve sosyal etkinlikler, çocukların keyifli zaman geçirmelerini sağlar. Aynı zamanda serbest zaman etkinlikleri sosyal etkileşimlerinin sağlanması çocukların duygusal gelişimlerini geliştirmesinde, kendi kendine karar verme ve iyi bir ruh halinin gelişimine olanak sağlamaktadır (Coşkun, 2023). Ancak, özel gereksinimli öğrencilerin tatilde sosyalleşmelerini desteklemek için dikkat edilmesi gereken bazı faktörler vardır. Özellikle ebeveynler ve bakıcılar, çocuklarının tatil dönemlerinde katılabilecekleri uygun aktiviteleri araştırmalı ve onların ilgi ve ihtiyaçlarına uygun seçenekler sunmalıdır. Ayrıca, toplumsal katılımın teşvik edilmesi ve öğrencilere sosyal becerilerini geliştirme fırsatlarının sunulması da önemlidir. Özel gereksinimli öğrencilerin boş zamanlarında sosyalleşmelerine yardımcı olmak, onların kişisel ve sosyal gelişimlerini desteklemenin önemli bir parçasıdır. Özel gereksinimli öğrencilerin boş zamanlarında sosyalleşmelerini sağlamak için grup etkinlikleri düzenleyerek, öğrencilere arkadaşlarıyla birlikte zaman geçirmelerini teşvik edilebilir. Bu etkinlikler, örneğin oyunlar, sanatsal çalışmalar veya müzik dinleme seansları olabilir (Afacan & Afacan, 2021). Fiziksel aktiviteler, öğrencilerin hem fiziksel sağlıklarını hem

de sosyal becerilerini geliştirmelerine yardımcı olabilir. Bu doğrultuda, özel gereksinimli öğrenciler için uygun sporlar veya ekip oyunları düzenlenebilir (Karakullukçu, 2020). Müzik aleti çalabilme, resim yapma, el sanatları veya seramik gibi sanatsal etkinlikler, öğrencilerin yaratıcılıklarını kullanmalarını teşvik edebilir ve aynı zamanda sanat grupları, öğrencilerin birlikte çalışma ve paylaşma becerilerini geliştirmelerine yardımcı olabilir (Sakarkaya vd., 2018). Özel gereksinimli öğrenciler ile yapılacak drama ve tiyatro etkinlikleri, öğrencilerin özgüvenlerini artırabilir ve sahne deneyimi, iletişim ve ifade yeteneklerini geliştirebilir. Özel gereksinimli öğrencilere sosyal becerileri öğretmek ve uygulamak için özel programlar veya eğitim oturumları düzenlenebilir. İletişim, empati, problem çözme ve arkadaşlık kurma gibi beceriler bu tür eğitimlerin odak noktası olabilir (Önemli vd., 2015). Özel gereksinimli öğrencilere toplum hizmeti fırsatları sunarak, topluma katkıda bulunmalarını teşvik edilebilir. Bu, onların sosyal sorumluluk duygularını geliştirmelerine yardımcı olabilir. Literatüre baktığımızda, ailelerin özel gereksinimli bireylerin aktivitelere katılımı ve sosyalleşmeleri üzerinde etkisinin olduğunu görmekteyiz (Le Couteur & Szatmari, 2015; Lord vd., 2020; Yıldız vd., 2022). Ayrıca aileler, çocukları ile beraber aktivite yapması durumunda olumlu rol-model oluşturduğundan dolayı aktivite katılımını arttırmakta olduğu düşünölmektedir (King vd., 2006; Bult vd., 2013).

Alan yazında yapılan çalışmalar incelendiğinde, özel gereksinimli bireylerin okul içinde sosyalleşme ve uyum sağlama durumlarının incelendiği çalışmalar geniş yer tutmaktadır. (İlhan, 2008; Sadioğlu vd., 2012; Çolak vd., 2013; Susam & Bayrakçı, 2021; Durmaz vd., 2022). Fakat okul dışı ortamlarda ve tatil süreçlerinde özel gereksinimli öğrencilerin sosyalleşme durumları ile ilgili çalışmaların oldukça sınırlı olması (Haney vd., 2014; Tenikeci & Cevher-Kalburan, 2021) nedeniyle kaynaştırma öğrencilerinin yaz tatilinde sosyalleşmeleri arttırılması önem taşımaktadır. Bu çalışma, özel gereksinimli öğrencilerin tatilde sosyalleşme durumlarının incelenmesini amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda; özel gereksinimli öğrencilerin tatil sürecinde beraber vakit geçirebilecekleri arkadaşlarının olup olmadığı, arkadaşları ile günde kaç saat geçirdiği, arkadaşları ile nerelerde vakit geçirdikleri, yaptıkları etkinliklerin ne olduğu, teknolojik aletler ile ne kadar vakit geçirdikleri, yaz etkinlik kurslarına katılıp katılmadıkları, katılanların haftada kaç saat katıldığı ve ailelerin tatile gitme durumları konusunda bize önemli bilgiler sunması bakımından literatüre oldukça fayda sağlayacağı, ileride yapılacak çalışmalara da yol gösterici olması bakımından oldukça önemli olduğu düşünölmektedir.

YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada özel gereksinimli öğrencilerin yaz tatilinde sosyalleşme durumlarının incelenmesi amacı ile gerçek ortamda neler olduğuna bakma imkanı sunduğu, ortaya çıkan durumların elde edilmesi için sistematik biçimde veri toplama, durumun derinlemesine ve detaylıca incelenmesine olanak sağladığı için nitel araştırma yöntemlerinden biri olan durum çalışmasından yararlanılmıştır. Durum çalışmalarında etkenler bütüncül bir yaklaşımla araştırılır ve ilgili durumu nasıl etkiledikleri ve ilgili durumdan nasıl etkilendiklerine odaklanılır (Yıldırım & Şimşek, 2016). Bu araştırmada durum çalışmasının kullanılmasındaki amaç belirli bir duruma ilişkin sonuçlar elde etmektir (Yıldırım & Şimşek, 2016) ve bir durumu derinlemesine incelemek amaçlanmıştır (Merriam, 2013).

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu Edirne ili Merkez ilçesi ortaokullarında 2023-2024 eğitim öğretim yılında kaynaştırma eğitimi alan 14 ortaokul öğrenci velisinden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan tüm veliler kadındır. Araştırmadaki tüm katılımcıların kadın olma sebebi; erkeklerin araştırmaya katılma konusunda istekli ve gönüllü olmaması, erkeklerin genelinin

çalışan bireylerden oluşması ve araştırmaya katılmak için yeterli vakti bulamaması, araştırmamıza katılan kadınların daha çok çalışmayan bireylerden oluşması, çocukları ile tatil sürecinde daha fazla vakit geçirmesi nedeni ile kadınların katılımcı olma konusunda istekli ve gönüllü olması sonucu araştırmamızdaki tüm katılımcılar kadınlardan oluşmuştur. Araştırmaya katılan çalışma grubunun meslek dağılımı bir akademisyen, iki işçi ve 11 ev hanımından oluşmaktadır. Çalışma grubunda yer alan katılımcıların cinsiyet, yaş grubu ve meslek gruplarına ait bilgiler tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1

Çalışma Grubundaki Katılımcıların Demografik Bilgileri

Cinsiyet	N	%
Kadın	14	100
Erkek	0	0
Toplam	14	100
Yaş Grubu	N	%
20-30 Arası	3	21.42
30-40 Arası	9	64.29
40-50 Arası	2	14.29
Toplam	14	100
Meslek Grubu	N	%
Ev Hanımı	11	78.57
İşçi	2	14.29
Akademisyen	1	7.14
Toplam	14	100

2.3. Veri Toplama Aracı ve Süreci

Araştırmadan elde edilen veriler, araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığı ile toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu mevcut alan yazına göre hazırlanmış ve geliştirilmesi aşamasında üç uzmanın görüşüne başvurulmuştur. Uzman görüşleri ile birlikte tekrar düzenlenip yarı yapılandırılmış görüşme formuna son şekli verilmiştir. Sunulan yarı yapılandırılmış görüşme sorularına verilen cevaplar ses kaydına alınmıştır. Araştırmada kullanılan görüşme formu katılımcıların; çocuklarının yaz tatilinde arkadaşlarının olup olmadığını, çocuklarının arkadaşları ile birlikte günde kaç saat vakit geçirdiğini, çocuklarının yaz tatilinde arkadaşları ile birlikte hangi ortamlarda vakit geçirdiklerini, çocuklarının teknolojik aletler ile günde ortalama kaç saat vakit geçirdiklerini, çocuklarının sosyal etkinliklere katılma durumunu ve çocukları ile birlikte tatile gitme durumunu belirlemeye yönelik beş açık uçlu sorudan oluşmaktadır.

2.4. Verilerin Analizi

Araştırmadan elde edilen verilerin analizleri içerik analizi tekniğine uygun olarak yapılmıştır. İçerik analizinin amacı, birbirine benzeyen karamlar ve temaları okuyucunun anlayabileceği şekilde düzenlemek ve yorumlamaktır (Yıldırım & Şimşek, 2016). Verilerin analizi sürecinde ses kaydına alınan cevaplar öncelikle yazıya aktarılmış, ardından cevaplar deşifre edilip gerekli çözümlenmeler yapılmıştır. Araştırma formunda sunulan her bir soru için verilen cevaplara göre ortak noktalar dikkate alınarak çeşitli kodlar oluşturulmuştur. Araştırmada velilerden elde edilen görüşme raporlarından elde edilen veriler başka bir uzman tarafından incelenmiştir. Elde edilen analizlerin sonuçları diğer araştırmacının oluşturmuş olduğu tema ile kodlarla karşılaştırılmıştır ve analiz süreci sonuçlandırılmıştır.

2.5. Etik Kurul İzni

Bu çalışmanın etik kurul izni, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Senatosu Etik Kurul Komisyonundan 02.10.2023 tarihinde 2023/10-3 karar numarası ile alınmıştır. Kurul tarafından incelenen araştırma oy birliği ile etik açıdan uygun bulunmuştur.

BULGULAR

Yapılan araştırma ile özel gereksinimli öğrencilerinin yaz tatilinde sosyalleşme durumları ile ilgili çeşitli bulgulara ulaşılmıştır. Bu kapsamda özel gereksinimli öğrenci annelerinden elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur. Araştırmada ortaya çıkan bulgular neticesinde tema ve alt temalar tablolandırılmıştır.

Özel gereksinimli çocukların tatil sürecinde beraber vakit geçirebileceği arkadaşı olma durumları ile ilgili bulgular Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2

Özel Gereksinimli Çocukların Beraber Vakit Geçireceği Arkadaşı Olma Durumu

Beraber Vakit Gerireceği Arkadaşı Olma Durumu	N	%
Var	10	71.43
Mahalle Arkadaşları	5	50.00
Online Oyun Arkadaşları	2	20.00
Aile Yakınlarının Çocukları ile Arkadaşlık	2	20.00
Tatilde Edinilen Arkadaşlık	1	10.00
Yok	4	28.57
Mahallede Yaşıtı Yok	2	50.00
Arkadaşlık Kuramıyor	1	25.00
Yalnızlığı Seviyor	1	25.00
Toplam	14	100

Araştırmadan ortaya çıkan bulgulara göre, annelerin çoğunluğu çocuklarının yaz tatilinde arkadaşlarının olduğunu belirtmiştir. Fakat yaz tatilinde çocuğunun arkadaşı olmayan anneler, buldukları mahallede çocuklarının yaşıtılarının olmamasını ve havaların sıcak olmasını ileri sürmüşlerdir. Bu bulgular doğrultusunda, Tablo 2’ye göre özel gereksinimli çocukların tatil sürecinde beraber vakit geçirebileceği arkadaşı olma durumları ile ilgili “Mahalle Arkadaşları” (n=10), “Online Oyun Arkadaşları” (n=2), “Aile Yakınlarının Çocukları ile Arkadaşlık” (n=2) ve “Tatilde Edinilen Arkadaşlık” (n=1) olmak üzere dört alt tema altında, özel gereksinimli çocukların tatil sürecinde beraber vakit geçirebileceği arkadaşları olmama durumları ile ilgili “Mahallede Yaşıtı Yok” (n=2), “Arkadaşlık Kuramıyor” (n=1) ve “Yalnızlığı Seviyor” (n=1) olmak üzere üç alt tema altında toplanmıştır. Bu durum annelerin şu cevaplarına yansımıştır:

V-1 Mahallemizde arkadaşı yok ama tatile gittik tatilde arkadaş edindi. Şu anda Çorlu'dayız hemen otobüsten indiğimiz gibi arkadaşlarıyla buluştu ve bir sıkıntı yok. Yani çok çabuk arkadaş edinip sosyalleşebiliyor.

V-3 Evet. Ya genelde mesela bilgisayar ortamında vakit geçiriyorlar veya telefonla. Yüz yüze olarak mesela biz şu anda tatildegiz. Eee arkadaşıyla sürekli görüşüyorlardı telefonla bugün yanımıza geldi bir iki gün yanımızda kalacak. Hani kalma da yapılıyor Edirne'deyken birbirlerinde de kalıyorlar.

V-4 Evet var. Ailece görüştüğümüz arkadaşlarımız var onlarla görüşüyoruz fırsat buldukça.

V-7 Evet var şuan çok memnunuz. Yani komşu arkadaşlarıyla çok güzel kaynaşıyorlar çok mutluyuz bu konuda. Bu sene yeni oldu bu durum. Allah bir daha tekrarını göstermesin ama depreszedeler mahallemize geldiler. Yaşlarımız da uyumlu olduğu için çok iyi kaynaşıyorlar.

V-5 Yok maalesef. Sokağımızda da öyle arkadaşları yok. Büyük ona göre çocuklar yaşıtı yok yani liseye gidenler var.

V-9 Yok. Zaten okul zamanında da okul ortamında daha çok arkadaşları vardı. Okul dışında komşu olarak da yaşıt arkadaşları olmadı açıkçası...

V-12 Yok, bulunduğumuz ortamda arkadaşı yok. Yalnızlığı daha çok seviyor zaten hava daha sıcak. Söylüyorum dışarı çıkalım diye ama dışarı çıkmak istemiyor.

Özel gereksinimli çocukların tatil sürecinde arkadaşları ile vakit geçirme süresi ile ilgili bulgular tablo 2a'da yer almaktadır.

Tablo 2a

Özel Gereksinimli Çocukların Arkadaşları ile Vakit Geçirme Süresi

Vakit Geçirme Süresi	N	%
1-2 saat	3	30.00
3-4 saat	6	60.00
5-6 saat	1	10.00
Toplam	10	100

Araştırmadan ortaya çıkan bulgulara göre; anneler, özel gereksinimli çocuklarının yaz tatilinde arkadaşları ile en çok 3-4 saat vakit geçirdiğini en az 5-6 saat vakit geçirdiğini belirtmiştir. Bu bulgular doğrultusunda, tablo 2a'ya göre özel gereksinimli çocukların arkadaşları ile vakit geçirme süresi ile ilgili tema "1-2 saat" (n=3), "3-4 saat" (n=6), "5-6 saat" (n=1) olmak üzere üç alt tema altında toplanmıştır.

Özel gereksinimli çocukların tatil sürecinde arkadaşları ile beraber yaptıkları etkinlikler ile ilgili bulgular Tablo 2b'de yer almaktadır.

Tablo 2b

Özel Gereksinimli Öğrencilerin Arkadaşları ile Beraber Yaptıkları Etkinlikler

Etkinlik	N	%
Top İle Oynama	5	35.71
Bilgisayar Oyunları	2	14.29
Bisiklet İle Gezme	2	14.29
Yemek Yeme	2	14.29
Televizyon Oyunları Oynama	1	7.14
Yürüyüş Yapma	1	7.14
Kağıt Oyunları Oynama	1	7.14
Toplam	14	100

Araştırmadan ortaya çıkan bulgulara göre; anneler, özel gereksinimli çocuklarının yaz tatilinde arkadaşları ile beraber en çok top ile oynadıklarını belirtmiştir. Bu bulgular doğrultusunda, Tablo 2b'ye göre özel gereksinimli öğrencilerin arkadaşları ile beraber yaptıkları etkinlikler ile ilgili tema, "top ile oynama" (n=5), "bilgisayar oyunları" (n=2), "bisiklet ile gezme" (n=2) "yemek yeme" (n=2), "televizyon oyunları oynama" (n=1), "yürüyüş yapma" (n=1) ve "kağıt oyunları oynama" (n=1) olmak üzere yedi alt tema altında toplanmıştır.

Özel gereksinimli çocukların tatil sürecinde arkadaşları ile vakit geçirdikleri mekanlar ile ilgili bulgular Tablo 2c’de yer almaktadır.

Tablo 2c

Özel Gereksinimli Öğrencilerin Arkadaşları ile Vakit Geçirdikleri Mekanlar

Mekan	N	%
Ev	3	21.43
Mahalle Arası	3	21.43
Park	2	14.29
Okul Bahçesi	2	14.29
Bahçe	1	7.14
Alışveriş Merkezi	1	7.14
Köy Ortamı	1	7.14
Yemek Mekanları	1	7.14
Toplam	14	100

Araştırmadan ortaya çıkan bulgulara göre; anneler, özel gereksinimli çocuklarının arkadaşları ile birlikte en çok evde ve mahalle arasında vakit geçirdiklerini belirtmiştir. Bu bulgular doğrultusunda, verilen cevaplar Tablo 2c’ye göre özel gereksinimli öğrencilerin arkadaşları ile vakit geçirdikleri mekanlar tema, “ev” (n=3), “mahalle arası” (n=3), “park” (n=2), “okul bahçesi” (n=2), “bahçe” (n=1), “alışveriş merkezi” (n=1), “köy ortamı” (n=1), “yemek mekanları” (n=1) olmak üzere sekiz alt temada toplanmıştır.

Özel gereksinimli çocukların tatil sürecinde anneleri ile yeterli vakit geçirme durumları ile ilgili bulgular Tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 3

Özel Gereksinimli Çocukların Anneleri ile Yeterli Vakit Geçirme Durumları

Yeterli vakit geçirme durumu	N	%
Evet	13	92.86
Ev Hanımı Olduğum İçin	12	92.31
İzinde Olduğum İçin	1	7.69
Hayır	1	7.14
Çalıştığım İçin	1	100
Toplam	14	100

Araştırmadan ortaya çıkan bulgulara göre; annelerin büyük çoğunluğu tatil sürecinde evde olduğu ve çalışmadığı için çocuğu ile yeterli vakit geçirdiğini belirtmiştir. Çocuğu ile ilgili yeterli vakit geçiremediğini söyleyen iki anne çalıştığı için çocuğu ile yeterli vakit geçiremediğini belirtmiştir. Bu bulgular doğrultusunda, Tablo 3’e göre özel gereksinimli çocukların anneleri ile yeterli vakit geçirme durumları ile ilgili tema, yeterli vakit geçiren anneler için “ Ev Hanımı Olduğum İçin” (n=12) ve “İzinde Olduğum İçin” (n=1) olmak üzere iki alt tema altında, yaz tatilinde çocuğu ile yeterli vakit geçiremeyen annelerin verdiği cevaplar “Çalıştığım İçin” (n=1) alt teması altında toplanmıştır. Bu durum annelerin şu cevaplarına yansımıştır:

V-4 Tabi geçiriyoruz. Ben şuan çalışmıyorum bol bol zamanımızı birlikte geçiriyoruz.

V-7 Evet hep birlikteyiz.

V-12 Evet evet beraberiz evdeyim ben.

V-11 Ne yalan söyleyeyim saat 16:00 da işe gidip saat 01:00 da çıktığım işin pek ilgilenemiyorum. Çalışmak zorundayım herkes çalışmak zorunda.

V-13 Evet beraberiz ama biz çiftçiyiz. Hayvanlarımız olduğu için onlarla ilgilenmek zorundayız pek fazla vakit geçiremiyoruz.

Özel gereksinimli çocukların telefon, tablet, bilgisayar ve televizyon ile ilgilenme süresinde okul zamanına göre bir değişiklik olup olmama durumları ile ilgili bulgular Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4

Özel Gereksinimli Çocukların Telefon, Tablet, Bilgisayar ve Televizyon ile İlgilenme Süresinde Okul Zamanına Göre Bir Değişiklik Olup Olmama Durumu ve İlgilenme Süreleri

Değişiklik Olma Durumu	N	%
Değişiklik Var	11	78.57
Değişiklik Yok	3	21.43
Toplam	14	100
Ortalama Saat	N	%
0-2 Saat	7	50.00
3-5 Saat	2	14.29
6-10 Saat	1	7.14
10+ Saat	4	28.57
Toplam	14	100

Araştırmadan ortaya çıkan bulgulara göre; annelerin büyük çoğunluğu özel gereksinimli çocukların telefon, tablet, bilgisayar ve televizyon ile ilgilenme süresinde okul zamanına göre bir değişiklik olduğunu belirtmiştir. Bu değişiklik, çocuklarının tatil sürecinde telefon, tablet, bilgisayar ve televizyon ile ilgilenme süresinin artması yönünde olduğu ortaya çıkmıştır. Bu bulgular doğrultusunda, tablo 4'e göre özel gereksinimli çocukların telefon, tablet, bilgisayar ve televizyon ile ilgilenme süresinde okul zamanına göre bir değişiklik olup olmama durumu ile ilgili tema, "Değişiklik Var" ve "Değişiklik Yok" olmak üzere iki alt tema altında toplanmıştır. Özel gereksinimli çocukların telefon, tablet, bilgisayar ve tv ile ilgilenme süresi annelerin çabaları ve ilgileri sayesinde çocukların telefon, tablet, bilgisayar ile ilgilenme süresi 0-2 saat ile sınırlandırılmıştır. Verilen cevaplara göre ikinci en çok ilgilenme süresinin günde 10 saatten fazla olması bu konuda ciddi sorunları ortaya koymaktadır. Bu bulgular doğrultusunda, tablo 4'e göre özel gereksinimli çocukların telefon, tablet, bilgisayar ve tv ile ilgilenme süresi ile ilgili tema "0-2 saat" (n=7), "3-5 saat" (n=2), "6-10 saat" (n=1), "10+ saat" (n=4) olmak üzere dört alt tema altında toplanmıştır. Bu durum annelerin şu cevaplarına yansımıştır:

V-3 Yoğun bir şekilde devam ediyor. Okul zamanında da yoğunu şimdi de yoğun. Evdeyken bilgisayarda daha fazla oldu. Okul olmadığı dönemde daha fazla diyebilirim. Bıraksan 10 saat ilgilenir.

V-9 Tabi şimdi yaz döneminde çocuğumun telefonu daha fazla elinde, televizyonla da akşam beğendiği bir film olursa bizimle beraber kulak misafiri oluyor. Ne oluyor şimdi diye bize soruyor.

V-11 Telefon hiç elinden düşmüyor. Televizyona pek bakmıyor bilgisayar zaten yok. Hep telefon elinde telefonla oynuyor. Evdeyken canı sıkılırken dışarı çıkmıyorken bütün gün telefonla oynuyor.

V-13 Maalesef evet internet olduğu için. Okul zamanına göre daha fazla ilgileniyor. Okul zamanı ders oluyor falan ama şimdi ders yok bir şey yok. Hava da sıcak ne yapacak çocuk?

Özel gereksinimli çocukların yaz tatilinde ücretli ya da ücretsiz etkinlik kurslarına gidip gitmeme durumları ile ilgili bulgular Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5

Özel Gereksinimli Çocukların Ücretli ya da Ücretsiz Etkinlik Kurslarına Katılma Durumu ve Haftalık Katılım Süresi

Etkinlik Kurslarına Katılma Durumu	N	%
Katılıyor	4	28.57
Katılmıyor	10	71.43
Toplam	14	100
Haftalık Katılım Süresi	N	%
1-5 Saat	2	50.00
5+ Saat	2	50.00
Toplam	4	100

Araştırmadan ortaya çıkan bulgulara göre; özel gereksinimli çocukların büyük çoğunluğunun yaz tatilinde ücretli ya da ücretsiz etkinlik kurslarına katılmadığı ortaya çıkmıştır. Annelerin verdikleri cevaplara bakıldığında büyük kısmının bu konuda bilgisinin bulunmadığı, çalışan annelere saatlerinin uymaması gibi nedenlerden bu durumun ortaya çıktığı görülmektedir. Fakat ortaya çıkan cevaplara göre çocuğunun yaz tatilinde ücretli ya da ücretsiz etkinlik kurslarına katıldığını belirten annelerin bu konuda oldukça ilgili olduğu ve çocuklarının genelde haftada bir günden fazla etkinlik kurslarına katıldığı ortaya çıkmıştır. Bu bulgular doğrultusunda, tablo 5'e göre özel gereksinimli çocukların ücretli ya da ücretsiz etkinlik kurslarına katılma durumu ile ilgili tema "Katılıyor" ve "Katılmıyor" olmak üzere iki alt tema altında toplanmıştır. özel gereksinimli çocuklardan ücretli ve ücretsiz etkinlik kurslarına haftalık katılım süresi 1-5 saat olan iki çocuk bulunurken, 5 saatten fazla ücretli ve ücretsiz etkinlik kursuna katılan iki çocuğun olduğu ortaya çıkmıştır. Bu bulgular doğrultusunda, tablo 5'e göre özel gereksinimli çocukların etkinlik kurslarına haftalık katılma süresi ile ilgili tema "1-5 saat" (n=2) ve "5+ saat" (n=2) olmak üzere iki alt tema altında toplanmıştır. Bu durum annelerin şu cevaplarına yansımıştır:

V-1 Her sene gidiyordu ama bu sene gönderemedik maalesef ücretli de ücretsiz de herhangi bir şekilde katılamıyor. Onun sebebi de şöyle; benim izinlerim ile onların gideceği zaman arasında biraz sıkıntı yaşandı. Saat uymazlığından dolayı bu sene gidemediler ama geçen senelerde daha önce göndermiştik.

V-9 Hayır. Maalesef öyle bir etkinlik olduğunu bile bilmiyorum. Bu konuda bir bilgim yok açıkçası.

V-14 Yok çocuğum katılmıyor. Sadece destek eğitim almak için rehabilitasyona gidiyor.

V-3 Hentbola gidiyor. Gençlik ve Spor Bakanlığı'na bağlı. Haftada 3 gün gidiyor. Günde 2 şer saat gidiyor. Hatta geçenlerde Eskişehir'e maçlara falan gittiler 3 gün kaldılar.

V-7 Evet ücretli olarak yüzmeye gidiyor. Futbolumuz da var tekvandoya gidiyor. Bunları elimizden geldiği kadar koşturmaya ilerletmeye çalışıyoruz. Pazartesi ve Salı saat 16:00 ile 17:00 arası futbolumuz var, Cumartesi, pazar, pazartesi ve çarşamba günleri 17:00 dan 18:30 a kadar tekvandomuz var. Cumartesi, pazar ve Çarşamba günleri 14:00 dan 15:00 a kadar yüzmemiz var.

Özel gereksinimli çocukların yaz tatilinde ailesi ile tatile gitme durumları ile ilgili bulgular Tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo 6*Özel Gereksinimli Çocukların Ailesi ile Tatile Gitme Durumları*

Tatile Gitme Durumu	N	%
Tatile Gittik	6	42.86
Tatile Gitmeyi Düşünüyoruz	3	21.43
Tatile Gitmedik	4	35.71
Toplam	14	100

Araştırmadan ortaya çıkan bulgulara göre; özel gereksinimli çocukların çoğunun 2023 yazında tatile gitmediği ortaya çıkmıştır. Ancak özel gereksinimli çocukların ailelerinde tatil yapan ve tatil yapmayı düşünenler ile birlikte bu grubun çoğunluğu elde ettiği görülmektedir. Bu bulgular doğrultusunda, Tablo 6'ya göre özel gereksinimli çocukların ailesi ile tatile gitme durumları ile ilgili tema "Tatile Gittik" (n=6), "Tatile Gitmeyi Düşünüyoruz" (n=3) ve "Tatile Gitmedik" (n=5) olmak üzere üç alt tema altında toplanmıştır. Bu durum annelerin şu cevaplarına yansımıştır:

V-1 Evet gittik. Hem bir haftalığına deniz tatili yaptık şimdi yine birlikte Çorlu'da bir aile dostumuzun yanına geldik orada da birlikte vakit geçiriyoruz. Gezmeye geldik açıkçası buraya da.

V-4 Evet gittik. Şimdi deniz tatillerimiz de oluyor. Babaannemizin yazlığı var oraya da gideceği ama kısa kısa böyle ikişer günlük tatiller yaptık. Ağustos ayı içerisinde bir haftalık tatil yapacak. Yakın yerlere gidip tatil yapmaya çalışıyoruz.

V-3 Şuan tatildegiz. Asos'ta deniz tatilindeyiz.

V-6 Yani henüz gitmedik ama gideceğiz. Yani havuza gitmeyi düşünüyoruz. Öyle çocuk istediği için yani.

V-8 Gitmedik, kısmetse bu hafta gitmeyi düşünüyoruz. Deniz tatiline gideceğiz.

V-2 Hayır yok. Çünkü evim tadilat oldu onlarla ilgilendim çıkamadık bu yıl yani.

V-12 Yok gidemedim vaktim olmadı gitmeye.

V-13 Köydeyiz hayvanlarımız var işlerimiz çok o yüzden gidemiyoruz.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada özel gereksinimli öğrencilerinin yaz tatilde sosyalleşme durumları incelenmesi amaçlanmıştır. Kaynaştırma öğrencisi olan çocukların anneleri ile yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Araştırmada kaynaştırma öğrencisi olan çocukların tatil sürecinde beraber vakit geçirebileceği arkadaşlarına ait durumları ile ilgili bulgular incelendiğinde annelerin çoğunluğu çocuklarının yaz tatilinde arkadaşlarının olduğunu belirtmiştir. Araştırmanın bulgularına göre çocuğunun arkadaşı olan ebeveynler çocuklarının sosyalleşmesi için önemli çaba harcadığını belirtmişlerdir. Annelerin çocuklarının sosyalleşmesini istemelerinin sebepleri arasında çocuklarının toplum tarafından kabullenilmelerini sağlamak, gelişimlerinin desteklenmesi ve kaygı düzeylerinin azalacağı düşüncesi yer alabilir. Pemik ve Deniz (2017) araştırmalarında sosyal iletişime girmeyen çocukların, akran iletişimini başlatma ve sürdürmede geri kaldıklarını ve akranları tarafından kabullenilmemesi problemini ortaya çıkarmakta olduğundan bahsetmiştir. Aynı zamanda sosyal etkileşim eksikliğinin çocukların akademik başarılarını da etkilediği belirtilmiştir. Ayrıca Tenikeci ve Kalburan (2021) oyunun çocukların kimliğinin geliştirmesinde önemli yere sahip olduğunu ve aynı zamanda çocuklar

oyun ile düşünme, problem çözme, arkadaşları ve ebeveynleri ile iletişime geçmelerinde ve sosyalleşmelerinde önemli rol oynadığını belirtmektedir. Araştırmanın diğer bulgularında ortaya çıkan cevaplara göre yaz tatilinde çocuğunun arkadaşı olmayan veliler buldukları mahallede yaşlılarının olmamasını ve havaların sıcak olmasını ileri sürmüşlerdir. Bu araştırmanın bulguları doğrultusunda anneler çocuklarının yaşlıları ile sosyalleşmelerini beklemediği düşünülmektedir. Alan yazında Çiftçi (2018) akran iletişiminin çocukların gelişimlerinde uzun ve kısa süre etkiye sahip olduğunu belirtmektedir. Ayrıca çocukluk döneminde kurulan sosyal ilişki ve deneyimlerin onları ileriki yıllarında sosyal ve duygusal gelişimlerini etkilediğini vurgulamaktadır. Kaynaştırma öğrencilerinin tipik gelişim gösteren bireyler ile aynı ortamda sosyal iletişime girmesinin akademik başarıyı da etkilediği vurgulamaktadır. Böylelikle özel gereksinimli öğrencilerin sosyalleşme durumları ile ilgili alanyazındaki bulgular araştırmamızda elde ettiğimiz bulgular ile paralel özellikler taşımaktadır.

Kaynaştırma öğrencisi olan çocuklar yaz tatil sürecinde arkadaşları ile ortalama vakit geçirme süresi ile ilgili bulgulara göre, özel gereksinimli çocukların tatilde arkadaşları ile 3-4 saat vakit geçirdiği ortaya çıkmaktadır. Şahin vd. (2017) yaptıkları araştırmada özel gereksinimli çocukların babalarıyla vakit geçirme süreleri değerlendirilmiş olup çocuklar babalarıyla günlük bir-iki saat vakit geçirdikleri fakat bu sürenin yeterli olmadığı tespit edilmiştir. Yavuz ve Coşkun (2014) yaptıkları araştırmada ise, tipik gelişim gösteren çocuklar zihinsel yetersizliğe sahip olan kardeşleri ile ortalama iki-üç saat beraber vakit geçirdikleri tespit edilmiştir. Bu araştırmadan elde edilen bulgulara göre, özel gereksinimli çocukların arkadaşları ile vakit geçirme sürelerinin literatürdeki diğer araştırmalardan daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda özel gereksinimli bireylerin arkadaşları ile daha fazla vakit geçirmeyi tercih ettiklerini göstermiştir. Özel gereksinimli çocukların yaz tatilinde arkadaşları ile beraber yaptıkları etkinliklere ilişkin bulgulara göre, özel gereksinimli çocukların arkadaşları ile beraber en çok top ile oynadıkları ortaya çıkmıştır. Tenikeci ve Kalburan (2021) ise açık hava oyunların çocukların gelişimlerine fayda sağlamakta olduğunu vurgulamıştır. Çocukların iç mekanlarda oynadıkları oyunlar ile kendilerini keşfedemediklerini ve özgürce davranamadıklarını, obezite, problem davranış ve depresyon gibi olumsuz davranış sergilediklerinden bahsetmiştir. Burke (2012) yaptığı çalışmada özel gereksinimli çocukların oyun parklarında oyun oynar iken hesaplı, bilinçli davranışlar sergilediklerini ve akıl yürütme becerilerine sahip olduklarını tespit etmiştir. Özel gereksinimli çocukların tatil sürecinde anneleri ile yeterli vakit geçirme durumları ile ilgili ortaya çıkan cevaplara göre annelerin büyük çoğunluğu tatil sürecinde evde olduğu ve çalışmadığı için çocuğu ile yeterli vakit geçirdiğini, iki anne ise çalıştığı için çocuğu ile yeterli vakit geçiremediğini belirtmiştir. Böylece araştırmadan elde edilen bulgulara göre özel gereksinimli çocukların arkadaşları ile vakit geçirme süreleri alan yazındaki araştırmalardan daha fazla olduğu tespit edilmiş, annelerin çocukları ile daha fazla vakit geçirdiği saptanmıştır.

Özel gereksinimli çocukların telefon, tablet, bilgisayar ve tv ile ilgilenme süresinde okul zamanına göre bir değişiklik olup olmadığı ile ilgili verilen cevaplara göre annelerin büyük çoğunluğu bir değişiklik olduğunu belirtmiştir. Bu değişiklik, çocuklarının tatil sürecinde telefon, tablet, bilgisayar ve tv ile ilgilenme süresinin artması yönünde olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca bu bulgular doğrultusunda annelerin çocukları ile aktif olarak etkinliklere yer vermedikleri düşünülmektedir. Oyuncaklarında teknolojik gelişime ayak uydurması ile çocuklar dijital oyunları tercih etmektedir. Toran vd. (2016) yaptıkları çalışmada çocukların dijital oyunları yetişkinlerden öğrendikleri ve annelerinde kendilerine vakit ayırmada ve günlük ev işlerini yapabilmek için çocuklara bu imkanları sundukları tespit edilmiştir. Eldeniz-Çetin ve Terzioğlu (2018)'nin yaptıkları araştırmada ise çalışmayan anneler ağır düzeyde yetersizliği olan çocukları ile boş zamanlarında oyun oynayarak, televizyon izleyerek ve tablet gibi teknolojik aletlerle geçirdikleri saptanmıştır. Özyürek (2018) tipik gelişim gösteren çocukların bilgisayar kullanımıyla ilgi araştırmasında annelerin çoğunluğunun çocuklarının bilgisayar teknolojilerini kullanımını izin verdikleri ortaya çıkmıştır. Özel gereksinimli çocukların telefon, tablet, bilgisayar ve tv ile ilgilenme süresi ile ilgili verilen cevaplara bakıldığında annelerin

çabaları ve ilgileri sayesinde çocukların telefon, tablet, bilgisayar ile ilgilenme süresi sıfır-iki saat ile sınırlandırılmıştır. Bulgulara göre ikinci en çok ilgilenme süresinin günde on saattir. Bu durumda kaynaştırma öğrencilerinin on saatten fazla teknolojik aletler ile vakit geçirmesi onların arkadaş ilişkilerinde zayıf olmaları, uyum problemleri ve aile ile kaliteli vakit geçiremedikleri nedeni ile kaçış ve rahatlama yolunu tercih ettikleri düşüncesini ortaya koymaktadır. Araştırmadan elde edilen bulgular neticesinde özel gereksinimli çocukların teknolojik aletler ile vakit geçirme süreleri alanyazında yapılan çalışmalardan elde edilen bulgular ile paralellik göstermektedir.

Özel gereksinimli çocukların etkinlik kurslarına katılma durumları ile ilgili verilen cevaplar incelendiğinde büyük çoğunluğunun yaz tatilinde ücretli ya da ücretsiz etkinlik kurslarına katılmadığı ortaya çıkmıştır. Annelerin verdikleri cevaplara bakıldığında büyük kısmının bu konuda bilgisinin bulunmadığı, çalışan velilere saatlerinin uymaması gibi nedenlerden bu durumun ortaya çıktığı görülmektedir. Ortaya çıkan cevaplara göre çocuğunun yaz tatilinde ücretli ya da ücretsiz etkinlik kurslarına katıldığını belirten annelerin bu konuda oldukça ilgili olduğu ve çocuklarının genelde haftada bir günden fazla etkinlik kurslarına katıldığı ortaya çıkmıştır. Ücretli ve ücretsiz etkinlik kurslarına katılım öğrencilerin haftalık katılım süresi ile ilgili verilen cevaplara bakıldığında haftalık katılım süresi bir-bir buçuk saat olan iki çocuk bulunurken beş saatten fazla ücretli ve ücretsiz etkinlik kursuna katılan iki çocuğun olduğu ortaya çıkmıştır.

Özel gereksinimli çocukların tatile gitme durumu ile ilgili verilen cevaplara bakıldığında özel gereksinimli çocukların çoğunun 2023 yazında tatile gitmediği ortaya çıkmıştır. Ancak özel gereksinimli çocukların ailelerinde tatil yapan ve tatil yapmayı düşünenler ile birlikte bu grubun çoğunluğu elde ettiği görülmektedir. Ortaya çıkan cevaplara göre yaz tatilinde tatile gitmeyen çocukların annelerinin verdikleri cevaplarda işleri olduğu ve yeterli vakit bulamamaları olduğu görülmektedir.

Araştırmanın katılımcılarının sadece annelerden oluşması, araştırmada sadece ortaokula giden kaynaştırma öğrencilerinin tatilde sosyalleşme durumlarının incelenmesi, araştırmanın Edirne ili ile sınırlı olması, araştırmanın verilerinin yarı yapılandırılmış görüşme ile elde edilmesi sınırlılıkları oluşturmaktadır.

Araştırmadan elde edilen sornuçlara dayandırılarak bazı önerilerde bulunulmuştur;

- Devlet kurumları tatilde sosyalleşmelerinin sağlanması için özel gereksinimli bireyin ilgi ve ihtiyaçları ölçüsünde etkinlik kulüplerine katılmalarını sağlayıcı olanaklar sunabilir.
- Aileler, çocuklarının tatilde sosyalleşmeleri konusunda uzmanlar tarafından bilgilendirilebilir.
- Aileler çocuklarının tatilde sosyalleşmesi için piknik etkinlikleri ve oyun günleri gibi etkinlikler düzenleyebilir.
- Çocuk parkları ve oyun alanları özel gereksinimli öğrencilerin ulaşabileceği şekilde düzenlenebilir.
- Özel gereksinimli öğrencilerin tatilde sosyalleşmeleri için deneysel çalışmalara yer verilmelidir.

KAYNAKÇA

Adıgüzel, S., Kizir, M., & Eratay, E., (2017). Identification of the problems had by the special education teachers working with children that have severe and multiple disabilities. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 18(1), 45-59. <https://doi.org/10.21565/ozelegitimdergisi.296901>

- Afacan, E., & Afacan, M.I. (2021). Physical education and sports for the physically disabled in terms of body sociology. *African Educational Research Journal*, 9(2), 467-473. <https://doi.org/10.30918/AERJ.92.21.060>
- Botcher, L. (2010). Children with spastic cerebral palsy, their cognitive functioning, and social participation: a review. *Child Neuropsychology*, 16(3), 209-228. <https://doi.org/10.1080/09297040903559630>
- Boulton, M.J., Hardcastle, K., Down, J., Fowles, J., & Simmonds, J.A. (2014). A comparison of preservice teachers' responses to cyber versus traditional bullying scenarios: similarities and differences and implications for practice. *Journal of Teacher Education*, 65(2), 145-155. <https://doi.org/10.1177/0022487113511496>
- Bult, M. K., Verschuren, O., Lindeman, E., Jongmans, M. J., & Ketelaar, M. (2013). Do children participate in the activities they prefer? a comparison of children and youth with and without physical disabilities. *Clinical Rehabilitation*, 28(4), 388-396. <https://doi.org/10.1177/0269215513504314>
- Burke, J. (2012). 'Some kids climb up; some kids climb down': culturally constructed play-worlds of children with impairments. *Disability & Society*, 27(7), 965-981. <https://doi.org/10.1080/09687599.2012.692026>
- Çiftçi, H. (2018). Akran ilişkileri düzeylerinin karşılaştırılması: Lise öğrencileri üzerine bir inceleme. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(3), 1516-1535. <https://doi.org/10.15869/itobiad.416486>
- Collins, B. C., Hall, M., & Branson, T. A. (1997). Teaching leisure skills to adolescents with moderate disabilities. *Exceptional Children*, 63, 499-512. <https://doi.org/10.1177/001440299706300405>
- Çolak, A., Vuran, S., & Uzuner, Y. (2013). Kaynaştırma uygulanan bir ilköğretim sınıfındaki sosyal yeterlik özelliklerinin betimlenmesi ve iyileştirilmesi çalışmaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 14(2), 33-49. https://doi.org/10.1501/Ozlegt_0000000183
- Coşkun, Ş. (2023). Engelli bireylerin sosyalleşmesinde serbest zaman aktivitelerinin rolü. *Muhakeme Dergisi*, 6(2), 68-76. <https://doi.org/10.33817/muhakeme.1394227>
- Dean, M., & Chang, Y. (2021). A systematic review of school-based social skills interventions and observed social outcomes for students with autism spectrum disorder in inclusive settings. *Autism*, 25(7), 1828-1843. <https://doi.org/10.1177/13623613211012886>
- Durmaz, O., Kızılaslan, A., & Yazıcıoğlu, T. (2022). Fen bilimleri öğretmenlerinin özel eğitime gereksinimi olan öğrencilere ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 55, 128-146. <https://doi.org/10.53568/yyusbed.1111836>
- Eldeniz-Çetin, M., & Terzioğlu, N.K. (2018). Ağır düzeyde yetersizliğe sahip çocuğu olan annelerin çocuklarının boş zamanlarını değerlendirmeye yönelik görüşleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 857-873. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2018..-400742>
- Haney, J. L., Houser, L., & Cullen, J. A. (2017). Parental perceptions and child emotional and behavioral problems in autism. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 48(1), 12-27. <https://doi.org/10.1007/s10803-017-3288-9>

- Havik, T., Bru, E., & Ertesvag, S.K. (2015). School factors associated with school refusal-and-truancy related reasons for school non-attendance. *Social Psychology of Education* 18, 221-240. <https://doi.org/10.1007/s11218-015-9293-y>
- İlhan, L. (2008). Eğitilebilir zihinsel engelli çocuklarda beden eğitimi ve sporun sosyalleşme düzeylerine etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16(1), 315-324.
- İlkin, M., Tanır, H., & Özdemir, M. (2018). Socialization effect of physical activity in students who need special education. *Asian Journal of Education and Training*, 4(2), 128-131. <https://doi.org/10.20448/journal.522.2018.42.128.131>
- Kağıtçıbaşı, C. (1999). The model of family change: a rejoinder. *International Journal of Psychology*, 34(1), 15-17.
- Karakullukçu, A. (2020). *İşitme engelliler için sosyalleşme ölçeği geliştirme çalışması ve sporun sosyalleşme düzeyine katkısının incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans Tezi]. Kırıkkale Üniversitesi.
- Kaya, Ş. Ş., & Özyürek, A. (2022). Bahçede uygulanan okul öncesi eğitimin çocukların problem davranışlarına ve sosyal becerilerine etkisi. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(1), 128-142. <https://doi.org/10.33206/mjss.896591>
- King, G., Law, M., Hanna, S., King, S., Hurley, P., Rosenbaum, P., & Petrenchik, T. (2006). Predictors of the leisure and recreation participation of children with physical disabilities: a structural equation modeling analysis. *Children's Health Care*, 35(3), 209-234. <https://doi.org/10.1207/s15326888chc3503>
- Le-Couteur, A., & Szatmari, P. (2015). Autism spectrum disorder. Thapar, A., Pine, D.S., Leckman, J.F., Scott, S., Snowling, M.J., Taylor, E. (Eds), *Rutter's Child and Adolescent Psychiatry*, pp. (661-682). Wiley-Blackwell Publication.
- Ledford, J.R., King, S., Harbin, E.R., & Zimmerman, K.N. (2016). Antecedent social skills interventions for individuals with asd: what works, for whom, and under what conditions?. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 33(1), 3-13. <https://doi.org/10.1177/1088357616634024>
- Lord, C., McCauley, J. B., Pepa, L. A., Huerta, M., & Pickles, A. (2020). Work, living, and the pursuit of happiness: vocational and psychosocial outcomes for young adults with autism. *Autism, The International Journal of Research and Practice*, 24(7), 1691-1703. <https://doi.org/10.1177/1362361320919246>
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*. Nobel Akademi Yayıncılık.
- Önemli, M., Totan, T., & Abbasov, A. (2015). Yaratıcı drama eğitiminin özel gereksinimi olan çocukların sosyal beceri alanlarından konuşma ve ilişki kurma becerileri gelişimine katkısı. *Asya Öğretim Dergisi*, 3(1), 50-65. <https://doi.org/10.21612/yader.2015.016>
- Ömeroğlu, E., Büyüköztürk, Ş., Çakan, M., Aydoğan, Y., Kılıç-Çakmak, E., Gültekin Akduman, G., Özyürek, A., Günindi, Y., Kutlu, Ö., Çoban, A., Yurt, Ö., Koğar, H., & Karayol, Y. (2014). Okul öncesi sosyal beceri değerlendirme ölçeği anne baba formuna ait norm değerlerinin belirlenmesi ve yorumlanması. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2), 102-115.
- Özpolat, A. (2010). Ailede demokratik sosyalleşme. *Aile ve Toplum*, 5(20), 9-24.

- Özyürek, A. (2018). Okul öncesi çocukların bilgisayar teknolojileri kullanımının annelerin görüşlerine göre incelenmesi. *Çocuk ve Gelişim Dergisi*, 2(2), 1-12. <https://doi.org/10.36731/cg.467662>
- Pemik, K., & Deniz, L. (2017). Kaynaştırma öğrencilerinin okul ortamlarına yönelik algıları. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5 (41), 76-89. <https://doi.org/10.16992/ASOS.11967>
- Sadioğlu, Ö., Batu, E.S., Bilgin, A. (2012). Sınıf öğretmenlerinin özel gereksinimli öğrencilerin kaynaştırılmasına ilişkin görüşleri. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(2), 399-432.
- Sakarkaya, S., Eğilmez, H.O., & Engür, D. (2018). Müzik eğitiminin 10-13 yaş grubu hafif düzeyde zihinsel engelli öğrencilerin sosyalleşme düzeylerine etkisi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(4), 35-43. <https://doi.org/10.18506/anemon.453753>
- Sigal, N.G., & Kondrateva. I.G. (2021). Modelling social&communicative skills in children with special educational needs. *Propósitos y Representaciones*, 9(2), e1046. <http://dx.doi.org/10.20511/pyr2021.v9nSPE2.1046>
- Stanton-Chapman, T., & Schmidt, E. (2017). Caregiver perceptions of inclusive playgrounds targeting toddlers and preschoolers with disabilities: has recent international and national policy improved overall satisfaction?. *Journal Of Research In Special Educational Needs*, 17(4), 237–246. <https://doi.org/10.1111/1471-3802.12381>
- Sucuoğlu B., & Kargın T. (2006). *İlköğretimde kaynaştırma uygulamaları*. Morpa Yayınları.
- Susam, B., & Bayrakçı, M. (2021). Sınıf öğretmenlerinin özel öğrenme güçlüğü yaşayan öğrencilerin özelliklerine ve eğitimlerine yönelik görüşleri. *Akdeniz Journal of Education*, 4(2), 45-56.
- Şahin, F. T., Coşgun, A. A., & Kılıç, Z. N. A. (2017). Babaların çocuklarıyla vakit geçirme durumlarına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37(1), 319-343.
- Şentürk, U. (2017). *Bedensel engelli 13-18 yaş amputelerin yaşam kalitelerinin ve serbest zaman alışkanlıklarının incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans Tezi] İstanbul Gelişim Üniversitesi.
- Tenikeci, Z., & Cevher-Kalburan, N. (2021). Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin açık hava oyun parklarına ilişkin görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 22(1), 87-112. <https://doi.org/10.21565/ozelegitimdergisi.641460>
- Toran, M., Ulusoy, Z., AYDIN, B., Devenci, T., & Akbulut, A. (2016). Çocukların dijital oyun kullanımına ilişkin annelerin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(5), 2263-2278.
- Vatandaş, S. (2020). Sosyalleşme ve sosyalleşmenin sosyal medya mecralarındaki anlamsal ve işlevsel dönüşümü. *Erciyes İletişim Dergisi*, 7(2), 813-832. <https://doi.org/10.17680/erciyesiletisim.675531>
- Williams, T., Lamb, B., Norwich, B., & Peterson, L. (2009). Special educational needs has outlived its usefulness: a debate. *Journal of Research in Special Educational Needs*, 9(3), 199–217. <https://doi.org/10.1111/j.1471-3802.2009.01136.x>

- Yarımkaya, E. (2018). Akran aracılı uyarlanmış fiziksel aktivitelerin orta düzeyde zihin yetersizliği olan öğrencilerin sosyalleşme düzeyleri üzerine etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(2), 335-344.
- Yavuz, M., & Coşkun, İ. (2014). Normal gelişim gösteren bireyin zihinsel engelli kardeşiyle vakit geçirme durumu. *Electronic Turkish Studies*, 9(8), 295-313. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.7215>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, B., & Tepeli, K. (2022). Gereksinim ve etkileşim temelli anne eğitim programının zihin engelli çocukların problem davranışlarına etkisi. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 13(48), 437-463. <https://doi.org/10.35826/ijoess.3132>.
- Yıldız, E., Yücel, H., & Yağcı, F. (2022). Özel gereksinimli çocuğu olan ailelerin covid19 nedeniyle karantina sürecindeki stresle başa çıkma stratejileri ile aktivite-rol dengeleri arasındaki ilişki. *Ergoterapi ve Rehabilitasyon Dergisi*, 10(2), 63-72. <https://doi.org/10.30720/ered.922953>

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Socializing of a child is a lifelong and complicated process from the first years of life. This process involves the accepted norms, how to behave in society, and learn the values. First of all, family plays an basic role in social learning of a child. Family teaches basic human values and the rules of conduct (Özpolat, 2010). There may be problems with students with special needs due to not improving their socialization skills or not showing their social skills enough. The inadequacy in socializing skills of children in such cases reveals their introversion. This affects academic development and education process as well as in other development stages of children drastically (Sucuoğlu & Kargin, 2006).

Vacation periods enable students with special needs experience different things getting out of their routines. By organizing group activities to enable students with special needs to socialize in their free time, they can be provided with the opportunity to spend time with their friends. These activities, for example can be the games, artistic works or music listening sessions (Afacan & Afacan, 2021). Physical activities may help students to improve both their physical health and social skills. For example, appropriate sports for students with special needs or equip games can be arranged (Karakullukçu, 2020). Artistic activities like playing an instrument, drawing picture, handicrafts or ceramic may encourage students to use their creativities and also may help improve their sharing skills (Sakarkaya, 2018). Drama and theatre activities performed with students with special needs may enhance self-confidence of students and improve their stage experience, communication and expression skills (Önemli et al., 2015).

Method

By the purpose of investigating the socializations of students with special needs on vacation, the case study from qualitative research methods was utilized. The study group of the research consists of parents of 14 secondary school students who received inclusive education in the secondary schools of the central district of Edirne province in the 2023-2024 academic year. All the parents included in the research were female. The professions of those who participated in research were one academician, two employees and eleven housewives. The analysis of the data obtained from the research was carried out in accordance with the content analysis method. The data obtained from the reports of the parents were examined by another expert. The results

of the analysis obtained were compared to the theme and codes that the researcher created and analysis process was done. When the findings related to the status of the friends who inclusion students can spend time with on vacations were examined, majority of the mothers stated that their children were with their friends on vacations.

Results and Discussion

According to the results of the research, parents whose children had friends stated that they made high efforts to socialize their children. The reasons why mothers want their children to socialize may be to ensure that their children are accepted by society, to support their development, and to reduce their anxiety levels. Pemik and Deniz (2017) stated that there is a problem with the children who lagged behind in initiating and maintaining a conversation and not being accepted by their peers. The miscommunication was stated to affect the academic achievements of children. However, Tenikeci and Kalburan (2021) suggested that the games play an important role in developing children's identities and also they stated that games are important for problem solving, communicating with friends and parents and socializing.

According to the findings related to the average time that children who are inclusion students spend time with their friends during the vacation, it was revealed that children with special needs spend 3-4 hours with their friends during the vacation. Şahin, Coşgun and Kılıç (2017) determined that children with special needs spend 1-2 hour/hours with their fathers and they had a conclusion that this duration was not enough. Yavuz and Coşkun (2014) concluded that children who exhibited a typical development were determined to spend 2-3 hours with their siblings who had mental deficiency. According to the answers given regarding whether there was a change in the time spent by children with special needs using phones, tablets, computers and TV compared to school time; the majority of mothers stated that there was a change. This change occurred in direction of an increase in the time spent with phones, tablets, computers and TV during vacation of children. The research conducted shows consistency with this finding obtained from the research (Toran et al., 2016; Eldeniz-Çetin and Terzioğlu, 2018; Özyürek, 2018). When the answers given were checked regarding the time spent with phone, tablet, and TV, children with special needs were limited to use phone, tablet and TV between 0-2 hours thanks to their mothers' efforts and care. According to the findings, second most use time of table, phone and TV in a day was as 10 hours. In this case it can be suggested that when inclusion students spend time with technological devices more than 10 hours, this may indicate that they have weak skills in making friends, and have adaptation problems and choose the ways to relax and escape from their parents due to they can not spend quality time with their families. The majority of children with special needs were determined to not participated in free or paid activity courses on summer vacations. When the answer of mothers were checked, the reason why this situation occurs because the majority of them were determined to have no knowledge regarding this subject or the activity hours don't correspond to parents' work shifts.

As a result of findings obtained from the research, parents can be informed by the specialists regarding socialization of children during vacations. Picnics or game activities can be arranged for children to spend time with their parents during vacations. Children's parks and playgrounds can be arranged for children with special needs. Research based on observational and experimental data can be included for students with special needs for socialization during vacations.